

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ ПІД ВПЛИВОМ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА PECULIARITIES OF ECONOMIC BEHAVIOR OF PRODUCTION SYSTEMS UNDER INFLUENCE OF FACTORS OF INNER AND EXTERNAL ENVIRONMENT

У статті встановлено, що економічна поведінка виробничих систем аналізується на відповідних рівнях управління (стратегічному, тактичному, ситуаційному). Визначено особливості її формування в залежності від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Охарактеризовано сукупність даних чинників та значимість їх впливу на економічну поведінку. Розглянута система взаємозалежних стратегічних цілей та її реалізація в умовах сталого розвитку. Проаналізовано формування різних типів економічної поведінки виробничих систем.

Ключові слова: економічна поведінка, виробнича система, фактори впливу, стратегічні цілі, тип економічної поведінки.

В статье обозначено, что экономическое поведение производственных систем анализируется на соответствующих уровнях управления (стратегическом, тактическом, ситуационном). Определены особенности его формирования в зависимости от факторов внешней и внутренней среды. Дана характеристика совокупности этих факторов и значимость их влияния на экономическое поведение. Рассмотрена система

взаимосвязанных стратегических целей и ее реализация в условиях устойчивого развития. Проанализировано формирование различных типов экономического поведения производственных систем.

Ключевые слова: экономическое поведение, производственная система, факторы влияния, стратегические цели, тип экономического поведения.

The article establishes that the economic behavior of production systems is analyzed at the appropriate levels of management (strategic, tactical, situational). The peculiarities of its formation depending on the factors of the external and internal environment are determined. The characteristic of the aggregate of these factors is presented and the significance of their impact on economic behavior. Considered the system of interconnected strategic goals and its implementation in conditions of sustainable development. Analyzed the formation of different types of economic behavior of production systems.

Key words: economic behavior, production system, factors of influence, strategic goals, type of behavior.

УДК 334.711:005.7

Харічков С.К.

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту ім. д.е.н., професора І.П. Продіуса Одеський національний політехнічний університет
Горголюк Я.Ю.
аспірант
Одеський національний політехнічний університет

Постановка проблеми. Нестабільність зовнішнього та внутрішнього середовища обов'язково у своєму значенні характеризується сукупністю різноманітних чинників, явищ та факторів, які прямо чи опосередковано впливають на економічну поведінку виробничих систем, при цьому змінюючи та адаптуючи її до нових умов функціонування. В залежності від рівня розвитку сучасної економічної системи формуються різних типи економічної поведінки. Такий процес має зворотній ефект, оскільки сама економічна поведінка виробничих систем також впливає на економічні відносини в країні, а отже, і визначає рівень її розвитку. Ці два процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Тому для ефективної роботи виробничих систем важливим є визначення факторів та чинників, які впливають на економічну поведінку в сучасних ринкових умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед сучасних вітчизняних науковців, що досліджували чинники впливу на економічну поведінку підприємств в умовах реального економічного середовища слід відмітити роботи Ю. Заїки, Н. Карачиної, А. Кудінової, В. Студінського, Н. Шибасєвої, О. Прутської та ін. Однак відкритими залишаються більшість питань, що стосуються факторів впливу на економічну поведінку виробничих систем. Визначити всі фактори та оцінити їх вплив на економічну поведінку є досить складним

завданням, ці питання потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення та дослідження факторів, що чинять вплив економічну поведінку виробничих систем та формування її типів в залежності від системи стратегічних цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна виробнича система функціонує, розвивається, удосконалюється та приймає управлінські рішення в залежності від багатьох чинників, що впливають на її діяльність. В результаті виникає потреба у визначенні цих факторів та їх класифікації по групам. В сучасних умовах ринкової економіки на ефективність роботи виробничих систем впливають найрізноманітніші аспекти, які поділяються за різними ознаками. Так, залежно від місця виникнення виділяють зовнішні та внутрішні фактори [3, с. 94]. Але варто звернути увагу, що існує досить великий перелік факторів, що впливають на економічну поведінку виробничих систем, який може постійно змінюватися, трансформуватися, переходити з одного поняття в інше, доповнюватися та модифікуватися в залежності від мінливих умов навколишнього середовища. Всі фактори внутрішнього і зовнішнього впливу на економічну поведінку є взаємозалежними, можуть стимулювати та перешкоджати, обмежувати та удосконалювати діяльність виробничих систем.

Важливим моментом є те, що економічна поведінка виробничих систем аналізується на відповідних рівнях управління, які в свою чергу доповнюють, формують та корегують її під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів (рис. 1). До таких рівнів відносяться:

- стратегічний (вибір ключової стратегії, освоєння нових ринків збуту);
- тактичний (впровадження нових програм розвитку, освоєння нових видів продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності);
- ситуаційний (закупівля техніки, оснащення та матеріалів для ремонтних робіт) [4].

Зовнішні чинники мають вплив на економічну поведінку виробничих систем, які постійно здійснюють з ними різного роду взаємодію. Виробничі системи не можуть управляти факторами, які формують їх оточення, однак повинні ідентифікувати і аналізувати їх з метою отримання комплексної інформації, яка принципово може впливати на раціональність економічної поведінки в процесі прийняття управлінських рішень [2, с. 115].

Внутрішні чинники здійснюють прямий вплив на економічну ефективність операційної діяльності самої виробничої системи і контролюється з боку керівного апарату. Серед внутрішніх фак-

торів є такі, які досить легко виміряти, наприклад ресурси, а такі як: технологія, мотивація персоналу, реальна вартість нематеріальних активів, – є прикладом факторів, які виміряти та оцінити досить складно [2, с. 115]. В такому разі потрібно проводити складну роботу та значні дослідження для того, щоб підвищити внутрішню економічну ефективність виробничих систем з урахуванням змін зовнішніх факторів та забезпечити досягнення відповідної стратегії реалізації економічних цілей.

Також необхідно зазначити ряд немаловажних чинників, що впливають на економічну поведінку в умовах сталого розвитку, виконання яких дає змогу проаналізувати не тільки внутрішній економічний стан виробничих систем, а й забезпечує можливість спрогнозувати майбутнє уявлення про їх розвиток. До таких факторів відноситься система взаємозалежних стратегічних цілей. У дослідженні Б. Буркинського, Л. Купінець, С. Харічкова [1, с. 170] виділено таку структуру економічних цілей та їх пріоритетів, яку можна розглядати як сукупну систему факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на економічну поведінку виробничих систем національної економіки (рис. 2).

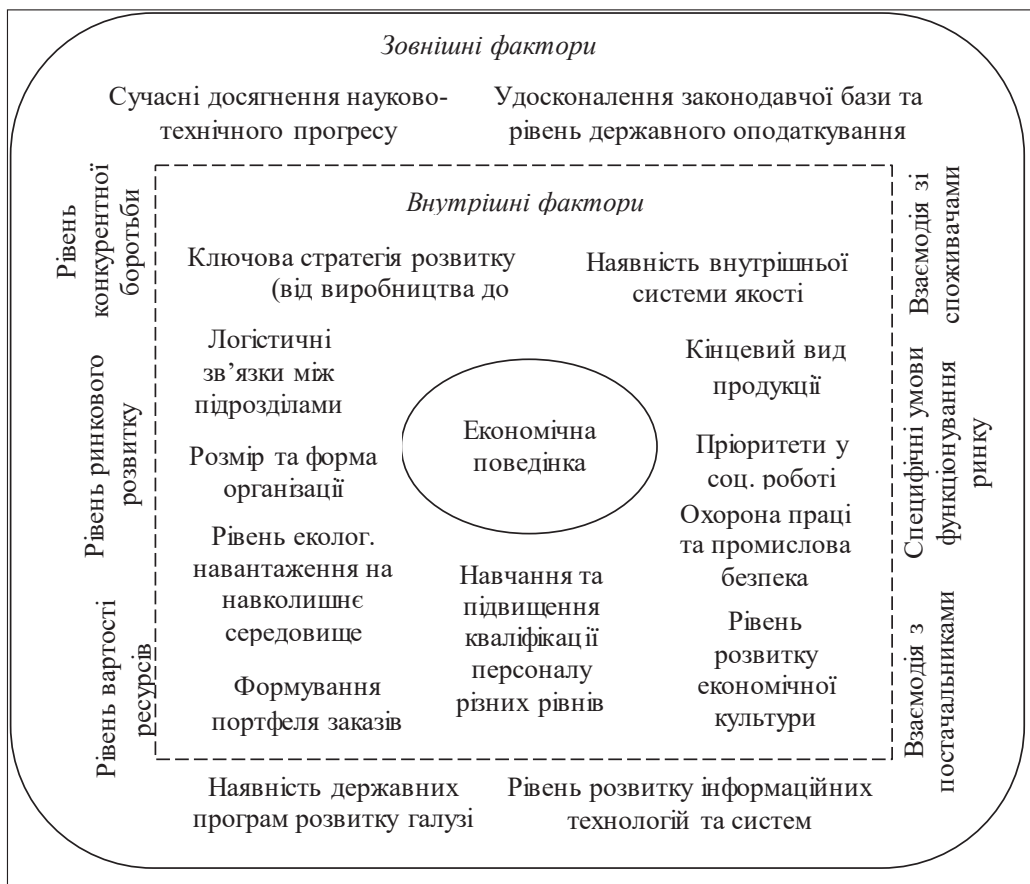

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на формування економічної поведінки [4]

Кожен з цих окремо взятих елементів має значний вплив на економічну поведінку виробничих систем та, як наслідок, спричинює модернізацію економіки та прискорює економічне зростання.

Розглянемо, яким чином реалізація вище зазначених стратегічних цілей може позначитися на економічній поведінці:

– з боку стимулювання економічного зростання за рахунок внутрішніх факторів – можливість динамічного економічного розвитку, створення міцної та швидкоадаптованої економічної системи, забезпечення макроекономічної стабільності, запровадження високих європейських стандартів. Під такими напрямками впливу може сформуватися загально-орієнтований тип економічної поведінки виробничих систем;

– з боку стимулювання ділової активності і створення нових робочих місць – можливість досягти стабільних показників економічної активності, перехід до соціально-орієнтованого ринку, ефективне функціонування організаційного ринку зайнятості, використання трудового потенціалу, підвищення доходів населення. Дані чинники впливають на сформування соціально-орієнтованого типу економічної поведінки виробничих систем.

Перехід до соціально-орієнтованого ринку припускає необхідність створення адекватного механізму мотивації праці. Без цього не можна розглядати на практиці об'єктивні передумови для підвищення ефективності виробництва – основи зростання реальних доходів і рівня життя населення. При цьому кінцевим пунктом здійснення

всіх реформ є виробнича система, де відбувається безпосереднє з'єднання робочої сили із засобами виробництва, здійснюється процес трудової діяльності [5, с. 193];

– з боку активізації внутрішнього попиту – можливість стимулювати та досягти високого рівня власного виробництва, удосконалення технологій виробництва, підвищення якості, створення нової системи управління виробничими системами, збільшення сукупного попиту на продукцію, формування збалансованої структури внутрішнього ринку, забезпечення оновлення фінансів виробничих систем, що дозволить активізувати реалізацію на їх основі інвестиційних проектів, скорочення сукупних витрат на виробництво продукції. Перелічені фактори створюють умови для формування виробничо-орієнтованого типу економічної поведінки виробничих систем;

– з боку підвищення потенціалу конкурентоспроможності – можливість міжнародної інтеграції, запровадження комплексної методології детінізації економіки, розробка механізму захисту конкурентних відносин та підвищення конкурентоспроможності, обмеження розвитку монополій. В результаті впливу факторів конкурентоспроможності може формуватися ринково-орієнтований тип економічної поведінки виробничих систем.

Ринок та конкуренція являються взаємопов'язаними факторами, мають безпосередній вплив один на одного, а також виступають ключовими аспектами при формування та виборі напрямку економічної поведінки виробничих

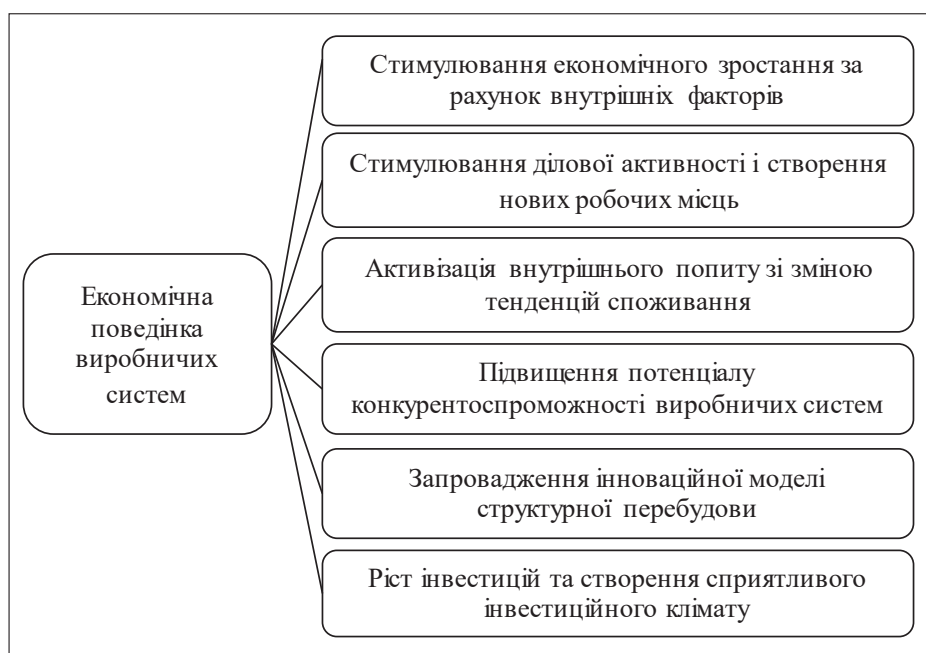

Рис. 2. Структура стратегічних цілей як сукупна система факторів впливу на економічну поведінку виробничих систем

систем. Конкуреноспроможність характеризується дією цілої системи факторів зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування. Так у своїх працях О. Станіславик [6, с. 227] серед факторів зовнішнього середовища, що впливають на економічну поведінку виробничої системи з точки зору конкуреноспроможності, виділяє: фактори прямого впливу (державні, ринкові, конкурентні); фактори опосередкованого впливу (економічні, технологічні, соціальні, політичні, міжнародні).

До факторів внутрішнього середовища, що визначають рівень конкуреноспроможності виробничих систем та економічну поведінку відносяться: потенціал виробництва (організаційно-технічні, фінансово-економічні, маркетинг); інвестиційний потенціал (розмір внутрішніх джерел фінансування, можливість залучення фінансових ресурсів);

– з боку запровадження інноваційної моделі структурної перебудови – можливість формування інноваційного типу розвитку економіки, впровадження механізмів інноваційної політики, впровадження екологічно чистих, енерго-ресурсозберігаючих технологій, виробництво та реалізація нових видів конкуреноспроможної продукції, ефективно відтворення науково-технічного потенціалу країни. Такі чинники впливають на формування інноваційно-орієнтованого типу економічної поведінки виробничих систем;

– з боку росту інвестицій та створення сприятливого інвестиційного клімату – можливість забезпечити адекватні механізми інвестування, зміцнення фінансового потенціалу реального сектору економіки та виробничих систем, розвиток фондового ринку, мінімізація інвестиційних ризиків за рахунок стабілізації економічного середовища. Створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату впливають на формування інвестиційно-орієнтованого типу економічної поведінки виробничих систем [1, с. 172].

У сучасних швидкозмінних умовах розвитку під впливом багатьох чинників, наприклад, завоювання нових ринків збуту, збільшення ринкової частки на діючих ринках, придбання нових виробничих потужностей, розробка нових видів продукції, впровадження ресурсозберігаючих виробничо-економічних програм та інше, – формується тип «активної економічної поведінки» виробничих систем. В результаті дії таких факторів як збереження ринкової частки, скорочення внутрішніх витрат, скорочення кількості персоналу, зниження рівня заробітної плати та інше, – формується тип «пасивної економічної поведінки» виробничих систем [4].

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз факторів впливу на економічну поведінку виробничих систем характеризується тим, що вони розподіляються на дві взаємозалежні групи – внутрішні та зовнішні. Від оцінки особливостей їх впливу залежить ступінь ефективності економічної діяльності виробничих систем. Крім того, врахування даних факторів при реалізації економічної поведінки на стратегічному, тактичному та ситуаційному рівнях слід проводити комплексно з врахуванням внутрішнього потенціалу виробничих систем. Також слід звертати увагу на той факт, що такі чинники можуть постійно змінюватися та доповнюватися.

В залежності від стратегічних цілей як сукупної системи факторів впливу на економічну поведінку виробничих систем можуть формуватися такі напрями економічної поведінки як: загально-, соціально-, виробничо-, ринково-, інноваційно- та інвестиційно-орієнтований.

Діяльність будь-якої виробничої системи прямо залежить від впливу факторів мінливого навколишнього середовища, тому перспективні напрями їх економічної поведінки буду визначатися тим наскільки вони будуть в змозі швидко реагувати на ці умови та адаптуватися до них.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буркинський Б. В., Купінець Л. Є., Харічков С. К. Економічний вектор стратегії сталого розвитку України. Інститут проблем природокористування та екології НАН України «Екологія і природокористування». 2012. Вип. 15. С. 163-173.
2. Заїка Ю. А. Фактори впливу на економічну поведінку промислового підприємства. Вісник Приазовського державного технічного університету: збірник наукових праць. 2016. Вип. 31, Т. 2. С. 112-117.
3. Пісарюк С. М. Фактори впливу на економічну ефективність операційної діяльності торговельних мереж. Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету: збірник наукових праць. 2014. № 3(27). С. 94-99.
4. Полторацька О. В. Формування економічної поведінки як частини стратегічного управління промисловими підприємствами. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету «Ефективна економіка»: збірник наукових праць. 2017. № 2. Видавництво ТОВ «ДКС-центр». URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5442>
5. Продіус О. Мотивація персоналу як головний фактор підвищення ефективності діяльності підприємства. Науковий вісник ОНЕУ: збірник наукових праць. 2015. № 12 (232). С. 188-201.
6. Станіславик О. В. Актуальні шляхи та фактори підвищення конкуреноспроможності вітчизняного підприємства. Вісник Луцького національного технічного університету «Економічний форум»: збірник наукових праць. 2017. № 2. С. 223-231.